

Agresivnost

Socijalna psihologija, 18.03.2024.

Agresivnost

- Između 1981. i 2010. u Americi ubijeno je 112.375 tek rođene, male dece i tinejdžera – 25.000 više smrti nego u ratovima u Koreji, Vijetnamu, Iraku i Avganistanu zajedno (Brock et al., 2013).
- 90% mladih parova je verbalno agresivno prema svojim partnerima (Munoz-Rivas, et al., 2007).
- 75% dece i adolescenata imalo je iskustvo sajber-nasilja (Katzer et al., 2009).

Zašto se ljudi ponašaju agresivno prema drugim ljudima?

GVA - 10 Year Review	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Deaths: Willful, Malicious, Accidental	12,356	13,585	15,154	15,763	14,942	15,538	19,613	21,068	20,390	18,854
Injuries: Willful, Malicious, Accidental	21,865	26,894	30,589	31,359	28,209	30,197	39,514	40,549	38,576	36,338
Mass Shooting	272	332	383	347	335	414	610	689	646	656
Mass Murder	17	21	25	20	19	31	21	28	36	40
Children [age 0-11] Killed	196	202	231	234	198	211	302	312	315	297
Children [age 0-11] Injured	386	477	434	487	464	485	699	747	681	641
Teens [age 12-17] Killed	569	626	727	823	736	790	1,091	1,266	1,379	1,385
Teens [age 12-17] Injured	1,710	2,074	2,429	2,439	2,142	2,340	3,067	3,387	3,815	3,871
OIS - Officer Killed	44	40	68	49	55	69	59	68	72	52
OIS - Officer Injured	193	275	297	286	270	295	345	371	340	368
OIS - Suspect Killed	687	1,007	1,152	1,232	1,273	1,289	1,299	1,326	1,397	1,442
OIS - Suspect Injured	514	742	779	890	883	795	927	888	867	809
Defensive Gun Use	1,451	1,397	1,991	2,117	1,880	1,628	1,521	1,317	1,233	1,187
Unintentional Shooting	1,620	1,997	2,236	2,066	1,695	1,910	2,330	2,026	1,638	1,573
Murder-Suicides	612	532	548	612	624	632	570	594	673	674
Suicide Data provided by CDC										
Suicide by Firearm	21,386	22,018	22,938	23,854	24,432	23,941	24,292	26,328	27,038	PENDING

Visoka stopa nasilja uz korišćenje vatrenog oružja u SAD

- Procenjuje se da na 100 stanovnika ima 120.5 primeraka vatrenog oružja

Kako objašnjavate ove podatke?

Teorije agresivnosti

- ▶ Agresija kao instinkt (McDougall, Frojd, Lorenc)
  - ▶ U fokusu je naslednost
- ▶ Frustracija i agresija (Dollard i sar., Berkowitz)
  - ▶ Interakcija koncepata nagona i učenja
- ▶ Agresija kao naučeno ponašanje (Bandura)
  - ▶ U fokusu su sredinski faktori

Agresija kao instinkt

▶ Psihoanalitički pristup

1. Agresija kao reakcija na frustraciju traženja „zadovoljstva“
2. Dualna teorija instinkta
  - ▶ Instinkt života (eros) i instinkt smrti (thanatos)
    - Instinkt smrti – destruktivna energija usmerava se ka spolja kako bi se sprečilo samouništenje
  - ▶ Ideja o *katarzi*
    - Primarna funkcija instinkta agresivnosti = redukcija napetosti potreba

Ljudska agresija je neizbežna.

Agresivnost kao instinkt

▶ Etološki pristup - Konrad Lorenc

- ▶ Urođena dispozicija
- ▶ Funkcija agresivnosti: preživljavanje vrste
- ▶ Kako?
  - ▶ Više prostora i više resursa za pojedinca
  - ▶ Borbom se biraju najjači i najzdraviji predstavnici vrste
  - ▶ Uspostavlja se hijerarhija unutar grupe
- ▶ Hidraulični model motivacije – agresivni potencijal se gomila i mora da se prazni (povremeno po malo ili se nakuplja i eksplodira)
- ▶ Socijalno prihvatljivi oblici agresije

Agresivnost kao instinkt

▶ Etološki pristup - Konrad Lorenc

- ▶ Urođena dispozicija
- ▶ Funkcija agresivnosti: preživljavanje vrste
- ▶ Kako?
  - ▶ Više prostora i više resursa za pojedinca
  - ▶ Bobom se biraju najjači i najzdraviji predstavnici vrste
  - ▶ Uspostavlja se hijerarhija unutar grupe
- ▶ Hidraulični model motivacije – agresivni potencijal se gomila i mora da se prazni (povremeno po malo ili se nakuplja i eksplodira)
- ▶ Socijalno prihvatljivi oblici agresije

Ljudska agresija je neizbežna.

Frustracija i agresija

▶ Frustraciona teorija agresivnosti (Dollard i sar., 1939)

- ▶ Frustracija nastaje kada je postizanje cilja blokirano, zbog čega se javlja agresivno ponašanje
  - ▶ Frustracija UVEK dovodi do nekog oblika agresije
  - ▶ Agresija je UVEK posledica frustracije
- ▶ Premeštanje agresije
  - ▶ Uzrok ili izvor je nedostupan, zbog čega se agresija premešta na drugu (manje opasnu) osobu
  - ▶ Žrtveni jarac
- ▶ Kritike:
  - ▶ Frustracija ne dovodi uvek do agresije – druge reakcije: npr. plakanje
  - ▶ Agresija se javlja i bez prethodne frustracije
  - ▶ = menjanje pretpostavki: frustracija kao podražaj za agresiju; neophodno specificovati dodatne uslove u kojima se javlja agresivnost

Frustracija i agresija

► Teorija znak-uzbuđenje (Berkowitz, 1964, 1969, 1974)

- Frustracija *ponekad* dovodi do agresije, neophodni su odgovarajući sredinski uslovi – frustracija ne pobuđuje agresiju neposredno
  - Ne primer: frustracija – ljutnja – spremnost za agresivno ponašanje
    - Agresivno ponašanje se javlja kada postoje **znaci koji imaju agresivno značenje** (bilo univerzalno, bilo individualno) – npr. oružje

- Efekat oružja – neki objekti (kao što je oružje) imaju visoku vrednost kao znaci za agresiju
- Znaci se uče klasičnim uslovljavanjem
  - Šta još može biti znak za agresiju?
  - Simboli ili pripadnici suparničkih/grupa koje ne volimo

Frustracija i agresija

► Teorija znak-uzbuđenje: Efekat oružja (Berkowitz i LePage, 1967)

- Ako oružje funkcioniše kao znak za izazivanje agresije, da li frustrirani ili ljuti ljudi pokazuju više agresije kada je oružje prisutno nego kada ga nema?
- Dve grupe ispitanika: naljućeni i nenaljućeni (zadavanjem elektrošokova od strane saradnika eksperimentatora nezavisno od rada na zadacima)
- Drugi deo istraživanja: ispitanici treba da vrednuju učinak saradnika eksperimentatora zadavanjem elektrošokova
- 4 grupe ispitanika sa različitim znacima:
  1. Oružje stavljeno na obližnji sto uz komentar da ono pripada saradniku eksperimentatora
  2. Oružje je bilo vidljivo, ali bez naknadnih komentara
  3. Nije bilo nikakvih objekata (kontrolna situacija)
  4. Reketi za badminton stavljani na obližnji sto (kontrolna situacija samo za naljućene ispitanike)
- Koliko će se, i koji ispitanici, svetiti saradniku eksperimentatora?

Frustracija i agresija

- ▶ Teorija znak-uzbuđenje: Efekat oružja (Berkowitz i LePage, 1967)
  - ▶ Rezultati:
    - ▶ Za nenaljučene ispitanike nije pronađen efekat oružja na broj elektrošokova
    - ▶ Naljučeni ispitanici zadavali su više elektrošokova saradniku eksperimentatora – potvrda frustracione teorije agresivnosti
      - Više elektrošokova kada je oružje bilo prisutno
      - Nema značajne razlike u broju elektrošokova u slučajevima kada je oružje bilo povezano, i kada nije, sa saradnikom eksperimentatora – potvrda teorije znak-uzbuđenje
      - Više elektrošokova kada je prisutno oružje nego reketi za badminton

Bushman et al., 2017: u prisustvu oružja, ispitanici agresivnije voze u simulaciji

Frustracija i agresija: efekat oružja

„Guns not only permit violence, they can stimulate it as well. The finger pulls the trigger, but the trigger may also be pulling the finger.“

Leonard Berkowitz

„Ne samo da oružje dozvoljava nasilje, ono ga čak može i stimulisati. Prst povlači okidač, ali okidač takođe može povući prst.“

Leonard Berkowitz

Agresija kao naučeno ponašanje

- ▶ Učenje po modelu (opservaciono ili vikarijsko uslovljavanje)
  - ▶ Albert Bandura – Eksperimenti sa lutkom Bobo
  - ▶ Eksperiment 1 (1961):
    - ▶ 3 grupe dece:
      1. Posmatraju agresivnog modela
      2. Posmatraju neagresivnog modela
      3. Nema modela
    - ▶ Muški i ženski modeli
    - ▶ Jednak broj dece oba pola u obe grupe
    - ▶ Nakon posmatranja modela, deca su poslata u sobu u kojoj su se nalazili lutka Bobo, „agresivne“ i „neagresivne“ igračke

Agresija kao naučeno ponašanje

▶ Učenje po modelu

▶ Rezultati prvog Bandurinog eksperimenta

- ▶ Deca koja su posmatrala agresivnog modela ispoljavala su više i fizičke i verbalne agresije nego preostale dve grupe dece
- ▶ Na decu je više uticao model istog pola
  - I dečaci i devojčice bili su znatno agresivniji kada su posmatrali model istog pola
- ▶ Dečaci su ispoljili više agresivnog ponašanja nego devojčice
- ▶ I dečaci i devojčice su ispoljili podjednaku verbalnu agresivnost (ako su gledali agresivnog modela)
- ▶ 40% dece je ponavljalo agresivno ponašanje i nakon 8 meseci!

Agresija kao naučeno ponašanje

► Učenje po modelu

► Bandurini eksperimenti sa lutkom Bobo

► Eksperiment 2 (1963): uključeno i potkrepljenje modela (tzv. posredno potkrepljenje)

- ❑ Model je nagrađivan: Dobijao je bombone
- ❑ Model je kažnjavao: „Nemoj to više da radiš!“
- ❑ Nije bilo nikakvog potkrepljenja

► Rezultati:

- ❑ Deca koja su gledala kako je model kažnjen, bila su manje agresivna prema lutki Bobo
- ❑ Ali su UMELE DA OPONAŠAJU MODEL ukoliko se to od njih tražilo

► Zaključak:

- ❑ Postoji razlika između naučenog i ispoljenog ponašanja
- ❑ Potkrepljivanje modela ne utiče na **učenje** (deca su svakako naučila agresivno ponašanje), nego na to da li će biti **ispoljeno** agresivno ponašanje

Agresija kao naučeno ponašanje

► Učenje po modelu

► Bandurini eksperimenti sa lutkom Bobo

► Eksperiment 3 (1963):

- Posmatrali su uživo model koji se ponaša agresivno
- Posmatrali su film u kome se model ponaša agresivno
- Posmatrali su crtani film u kome se mačak ponaša agresivno prema lutki Bobo
- Kontrolna grupa – nisu gledali agresivni model

► Rezultati:

- Iako je agresivno ponašanje bilo najzastupljenije (redom) kada su ponašala model uživo, na filmu, pa u crtanom filmu..
- U sve tri situacije deca su ispoljila agresivno ponašanje prema lutki Bobo
- Deca u tri grupe sa agresivnim modelom bila su značajno agresivnija od kontrolne grupe – registrovano je dva puta više agresivnih ponašanja!

Agresija kao naučeno ponašanje

- ▶ Kojim procesima učenja se uči agresivno ponašanje?
  - ▶ Instrumentalno uslovljavanje i učenje po modelu

Pod kojim uslovima agresivnost postaje deo repertoara ponašanja?

- ▶ Zakon efekta (instrumentalno uslovljavanje)
  - Agresivnost je efikasno rešenje problema
- ▶ Potkrepljivanje modela (Bandurini eksperimenti)
  - + doživljaj da je naučeno ponašanje primereno u datoj situaciji

VectorStock®

VectorStock.com/32463633

Masmediji i agresivnost

Da li izloženost agresivnim sadržajima u medijima podstiče agresivnost?

Agresija kao naučeno ponašanje

► Masmediji i agresivnost

- Šta se dešava kada deca gledaju stvarne filmove, a ne filmove koje je koristio Bandura?
- Desenzitizacija na scene nasilja – navikavamo se na nasilje
- Pozitivna povezanost između nasilnih filmova i nasilnog ponašanja
  - Nasilje iz medija povećava nasilje u stvarnom životu kratkotrajno
  - Kod dugotrajnih posledica, rezultati nisu podjednako jednoznačni i snažni
    - Eron i sar.: Češće gledanje televizijskog nasilja na uzrastu od 8 godina povezano je sa relativno visokom agresivnošću 10 godina kasnije
    - Dugoročni efekti se ne dobijaju u svim istraživanjima

Agresija kao naučeno ponašanje

- ▶ Uticaj medija na ispoljavanje agresivnosti je verovatniji u sledećim uslovima (Comstock & Paik, 1991)
  - ▶ Agresija kao efikasno rešenje problema – dovodi do željenog cilja (zakon efekta)
  - ▶ Normativnost agresije:
    - ▶ Jednostrano prikazivanje – izostaje prikaz žrtve (patnje, tuge)
    - ▶ Prikazuje se kao opravdana – sprečava veće zlo (npr. policajci)
  - ▶ Agresor (počinilac) je sličan gledaocu (poistovećivanje), a agresija se prikazuje realistično
  - ▶ Agresivni sadržaj posmatra se u stanju emocionalnog uzbuđenja (pozitivnog ili negativnog) koje ometa racionalno rasuđivanje, kritičko mišljenje i suzdržanost

Norme kao regulatori agresivnosti

- ▶ Norma recipročnosti – „milo za drago“ – socijalno prihvaćeno pravilo u različitim društvima
- ▶ Osveta se smatra poštenom i pravičnom
- ▶ U zavisnosti od dostupnosti informacija, agresivnost se može i opravdavati

Norme kao regulatori agresivnosti

- ▶ Kolektivno nasilje – nasilje koje istovremeno vrši veći broj ljudi
  - ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=NH8nhqQbd28>
- ▶ Objašnjenja:
  - ▶ Deindividuacija – stanje pojedinca u kome je oslabljena racionalna kontrola čime se povećava spremnost na ekstremne oblike ponašanja
    - ▶ Anonimnost značajno doprinosi deindividuaciji
  - ▶ Teorija novonastalih normi – ne radi se o gubljenju individualnosti, nego se u grupi pojavljuju nove norme kojih se pridržavaju članovi grupe
    - ▶ Npr. kada moramo da se zaštitimo od policije

Literatura i zanimljivosti

► Osnovna literatura:

- **Agresivnost:** Hewstone, M. & Stroebe, W. (2003). Socijalna psihologija – Europske perspektive (str. 262-273, 284-287). Jastrebarsko: Naklada slap.
- **+ PREZENTACIJA**

Zanimljivosti:

- Film „Bowling for Columbine“
- Film „The hate you give“
- Knjiga i film „Moramo da razgovaramo o Kevinu“/„We have to talk about Kevin“

